

SUI GENERIS TA PAR EXCELLENCE ЯК ОЗНАКИ ЦАРИНИ СПРАВЖНЬОГО ЗДІЙСНЕННЯ ТВОРЧОСТІ

Формулювання теми цього повідомлення відбувалося з огляду на біосоціальний характер людської істотності, а значить й на те, що соціальне упорядкування – як безпосереднє середовище людини – це продукт невпинного виробництва, на здійснення якого спроможні лише люди. Оскільки соціальне середовище людини не тільки створюється людьми, але й саме їх продукує, то цілком виправданим видається мислити сферу справжнього здійснення творчості як таке, що підлягає означенню в термінах «sui generis» та «par excellence».

Мета пропонованої тематизації полягає у вирішенні проблеми визначення суб'єктивності, яка є адекватною реаліям такої перспективи інформаційного суспільства, як К-суспільство (Knowledge society), або суспільство, роль найвагоміших засад в якому відіграється знаннями. На наш погляд, найпершим кроком в цьому напрямку має слугувати визначення соціального упорядкування як справжньої царини творчості та людяності. Адже, саме таке упорядкування, не тільки твориться людьми, але й створює людей в ході невпинного історичного процесу соціальних змін.

Не вимагається надмірних інтелектуальних зусиль аби зрозуміти, що такі традиційні для соціальної філософії проблеми, як взаємозв'язок знання та його соціального базису, а також соціального виробництва та об'єктивованого світу, який є продуктом такого виробництва, зберігатимуть свою актуальність й на теренах спроб осмислення реалій: як завершення індустріальної епохи цивілізаційного розвитку, так і передумов для здійснення постіндустріальних соціумів.

Вочевидь, уникнути створення нової або постіндустріальної сучасності не видається можливим в силу факту наступного. Соціальне упорядкування «суспільства ризику» [5, с. 493], – що передує сучасності, про яку мова, постає завершенням індустріального суспільства або сучасності класичної, – яке не

видається можливим вважати небезпечним, оскільки усунення притаманних йому вад доведеться шукати шляхом творчості умов попередження, мінімізації та керованості ризиків.

У. Бек називає суспільство ризику «рефлексивною сучасністю» [5, с. 494] на тій підставі, що рефлексивного впливу зазнають всі прояви людського існування (і в соціальному, і в індивідуальному сенсі) і навіть сама рефлексивність. Чому ж тоді К-суспільство (Knowledge society), яке спирається на знання [2], висувається на шабель майбуття інформаційного суспільства, якому притаманні чимало ознак індустріального? На наш погляд, таке відбувається тому, що це суспільство може слугувати альтернативою суспільства ризику. Адже, в К-суспільстві, на відміну від його попередників, роль соціальних засад відіграється не технологіями, а людьми-творцями, що озброєні відповідними технологіями [1]. Така конструкція, як К-суспільство дозволяє розширити діапазон історичного аналізу процесу соціальних змін настільки, щоб постала наочною плідність соціально-філософського контексту узгодження відношень між соціальним упорядкуванням та людиною – його творцем. Евристичний зміст такого узгодження вдало схоплений Б. В. Новіковим шляхом визначення творчості як «сутності та істини» людської діяльності, як способу взаємобуття людини безпосередньо суспільної та суспільства олюдненого [4, с. 4].

Прикладом шляху осягнення діалектики людини та соціального упорядкування може слугувати аргументація П. Бергера та Т. Лукмана [3, с.80-89], що викладена ними в їх спільній праці «Соціальне конструювання реальності. Трактат з соціології знання». Аргументація, про яку йде мова, спирається на здобутки не тільки сучасного суспільствознавчого дискурсу, але й в галузях таких дисциплін, як філософія, соціологія, історія, а відтак, напевно, і соціальна філософія.

Бергер і Лукман, називаючи суспільство об'єктивною реальністю, серед засад вказаної об'єктивності виділяють специфіку організму та діяльності людини. В момент народження немовляти його ембріональний розвиток не завершується, а продовжується вже в умовах безпосереднього середовища, яке «е

як природним, так і людським» [3, с. 82]. Це означає, що вже не тільки «існування немовляти залежить від певних соціальних упорядкувань, але й напрямок його організмичного розвитку постає соціально детермінованим. Від самого народження організмичний розвиток людини та більша частка його біологічної істотності як такої підлягають втручанню з боку суспільства» [3, с. 82]. Останньою обставиною виявляється переважний стан соціального упорядкування стосовно існування індивідуального.

Це означає, що: «Людська природа – соціокультурна змінна». І така природа існує «лише в сенсі антропологічних констант (наприклад, відкритість світу та пластичність інстинктуальної структури), якими визначаються межі та можливості людських соціокультурних утворень. Звісно, «можна говорити про людську природу, але набагато вагомішим видається те, що людина конструює свою власну природу, або, простіше кажучи, що людина створює саму себе» [3, с. 83].

Бергер і Лукман наполягають на тому, що вказане тут створення людини «завжди та неминуче є підприємством соціальним» [3, с. 86]. Інакше кажучи: «Люди разом створюють оточуюче середовище у всій сукупності його соціокультурних та психологічних утворень, жодне з яких неможливо зрозуміти як похідну біологічної конституції людини, яка... встановлює лише зовнішні межі продуктивної діяльності людини» [3, с. 86]. Тут ми мусимо навести надзвичайно поважний висновок, що витікає з аргументації Бергера та Лукмана, а саме: «Як тільки спостерігаються феномени, що є специфічно людськими, ми мусимо констатувати, що потрапили в сферу соціального» [3, с. 87]. Отриманий тут ракурс розуміння діалектики індивіда та суспільства може слугувати переконливим свідченням на користь ствердження синонімічної залежності між мислимим і в термінах творчості, і в термінах людяності. Адже, і творчість, і людяність є суттєвими характеристиками соціального упорядкування як безпосереднього середовища людини. Соціальне ж упорядкування створюється людьми та створює людей в ході невинного історичного процесу соціальних змін. Саме тому царина, що є соціально упорядкованою (сконструйованою), а

значить є реальністю *sui generis* та *par excellence*, має всі підстави називатися цариною не тільки справжньої творчості, але й власне людяності.

Визнання дійсності соціального цариною справжнього здійснення не тільки творчості, але й людяності може слугувати відправним пунктом осягнення того, що створення образу майбутнього, яким – для суспільства інформаційного – може, переважним чином, слугувати К-суспільство, мусить залишатися в соціально-філософському контексті об'єктивації взаємозумовленого зв'язку між: індивідом та суспільством, думкою та її історичним контекстом, структурою та дією, між макро- та мікрорівнями соціологічного аналізу. Переважний (*par excellence*) характер реальності соціального мусить зберігатися не тільки на теренах суспільства ризику, але й в майбутньому інформаційного суспільства, в якому здобутки індивідів та груп, громадськість як найповажніший представник такого суспільства, перетворюватиме у добробут для всіх. Крім того, саме в соціально-філософському контексті взаємозв'язку мислення та його історичного контексту відбувається осягнення такої об'єктивної фактичності, як саме усупільнення знань – це найбільш потужний чинник перетворення останніх у невичерпний ресурс розширення горизонту можливостей як самореалізації особистості, так і підвищення життєздатності та конкурентоспроможності постіндустріальних соціумів. Актуалізація набуття гармонії у відношеннях між індивідом та суспільством – неминуча складова підвищення рентабельності інформаційних технологій до рівня такої, що властивий ідейно та духовно інтегрованим соціумам. П. Бурд'є називає систему освіти глибоко задіяною у відтворення владних відносин та головним інститутом, через посередництво якого до людей застосовується символічне насильство [5, с. 464]. На наш же погляд, в тій мірі, в якій соціальними акторами буде усвідомлюватися нагальність потреби в спрямованості соціального розвитку до набуття досвіду реалій К-суспільства, буде поширюватися потреба в зміцненні соціально-філософської, філософської та соціологічної складових освіти. Тут ми думаємо про зростання ролі знання та людського капіталу [6].

1. Электронный ресурс//Згуровский, М. Путь к информационному обществу – от Женева до Туниса//http://gazeta.zn.ua/EDUCATION/put_k_informatsionnomu_obschestvu_ot_zhenevy_do_tunisa.html/10.05.2017.
2. Электронный ресурс//Згуровский, М. Путь к обществу основанному на знаниях//gazeta.zn.ua/EDUCATION/put_k_obschestvu_osnovannomu_na_znaniyah.html/10.05.2017.
3. Бергер, П., Лукман, Т. Социальное конструирование реальности. Трактат по социологии знания. М., «Academia-Центр», «МЕДИУМ», 1995, 323 с.
4. Новіков, Б. В. Творчість як спосіб здійснення гуманізму. – Монографія. – К.: НТУУ «КПІ», 1998. – 310 с.
5. Ритцер, Джордж. Современные социологические теории. 5-е издание. /Пер. с англ. – А. Бойков, А. Лисицына/. СПб.: Питер, 2002, 688 с.
6. Тоффлер, Элвин. Метаморфозы власти. Знание, богатство и сила на пороге XXI века. /Пер. с англ./ М., ООО «Издательство АСТ», 2001, 670 с.